—10
«ENTREACTES»
Primavera
2019
Edició digital

GIRONA CULTURA

«ENTREACTES»

AGNÉS MATEUS I QUIM TARRIDA

Per Emma Quesada
Fotos: Martí Artalejo

TEXTOS: EMMA QUESADA
FOTOS: MARTÍ ARTALEJO

QUIM TARRIDA

AGNÉS MATEUS

Els creadors i *performers* Agnés Mateus i Quim Tarrida van visitar Girona en el marc del festival Temporada Alta per presentar el seu darrer espectacle, *Rebota rebota y en tu cara explota*. Aquest és el segon treball que firmen conjuntament que explora problemàtiques presents en la nostra societat. L'obra aborda les violències masclistes i el sexisme amb una Agnés Mateus descarnada, sense pèls a la llengua, que mira directa als ulls dels espectadors i que exposa el seu cos a situacions límit amb un humor desestabilitzador, que oscil·la entre l'alliberament i la incomoditat que aflora malestars.

D'on sorgeix la creació de *Rebota rebota y en tu cara explota*, quins esdeveniments us fan decidir a abordar les violències masclistes a través d'un espectacle?

Quim Tarrida: L'espectacle neix de la necessitat de treballar una problemàtica que ens afecta a tots com a societat. En els darrers anys les notícies sobre feminicidis i agressions sexuals apareixen de forma constant als mitjans de comunicació i volíem entomar una proposta artística que posés de manifest de quina manera operen aquestes violències i què hi ha darrere de determinades situacions. L'obra és una reflexió en veu alta que parteix de ser conscient que cal fer un esforç per trencar moltes barreres amb un mateix per desaprendre actituds, comportaments i visions que, d'alguna manera, se'ns han imposat des del sistema sense adonar-nos que hi estàvem instal·lats a l'interior. L'espectacle pretén esdevenir una eina per pensar aquests temes i mirar de canviar nosaltres mateixos i el nostre entorn.

Les sales de teatre són espais per transformar el món?

Agnés Mateus: Des de la nostra perspectiva, sí. Els escenaris són un espai públic i, com a tal, s'han de fer servir per remoure consciències i per posar el nostre granet de sorra per transformar el món. No entenem una altra manera de concebre l'art que prenent partit. En el nostre primer espectacle, *Hostiando a M*, ho fèiem contra la violència policial i ara, amb *Rebota rebota y en tu cara explota*, contra la violència envers les dones. Creiem que

les arts escèniques han de servir per parlar i reflexionar sobre tot allò que vivim com a societat. Anar a veure un espectacle no pot deixar-te indiferent o permetre que surtis de la sala de la mateixa manera que hi has entrat. Aquest no és el concepte d'art que nosaltres compartim ni practiquem.
Els espectadors estem malacostumats a anar al teatre i que no ens passi res. Perquè serveix, llavors, un escenari? Sempre que ens enfrontem a la creació d'una obra pensem: poden passar diverses coses a la sala, però el que no pot passar és que no et toqui el que expliquem. Si vas al teatre i no et passa res per dins, pensem que, com a creadors, no estem fent bé la nostra tasca. L'espectacle no pot acabar un cop s'abaixa el teló, ha de seguir formant-se i removent el cervell dels espectadors un cop han sortit de la sala.

De quina manera heu treballat l'espectacle conjuntament, entenent que com a home i com a dona partiu de subjectivitats diferents i, per tant, d'experiències diferenciades entorn d'aquest tema?
A . M.: El procés de creació ha estat complex. Hem debatut i ens hem discutit molt entre nosaltres. A més, som parella i, per tant, aquests debats tenen implicacions en la nostra vida personal. Però creiem que era necessari afrontar aquestes reflexions per crear una mirada completa sobre el que anàvem a explicar. És evident que cada un dels dos té unes vivències concretes sobre el tema i ens sembla interessant que entrin en diàleg. Cada part rep les seves exigències per part del masclisme que afecten la seva situació al món de forma diferent, però que cal posar, també, sobre la taula. Crèiem que era interessant fer aquesta proposta confrontant aquestes dues perspectives diferenciades. A més, sovint, als espectacles que tracten temes com el masclisme, se'ls posa l'etiqueta d'"obres fetes per a dones", com si no fos una problemàtica que —sempre en diferents intensitats i perspectives— ens afecta a tots. També, a vegades es considera que només les dones poden ser productores d'aquest tipus de continguts. Per a nosaltres, és imprescindible omplir el buit de la infrarepresentació de la creació feta per dones, però també és necessari que els homes creadors intervinguin, s'exposin i es responsabilitzin entorn del fenomen del masclisme. Creiem que aquesta perspectiva dual ajuda a visibilitzar que les experiències de violències masclistes no són harmòniques ni universals.

A *Rebota rebota y en tu cara explota* tracteu tota la complexitat de les violències masclistes, més enllà de les agressions físiques. Parleu de la forma de relacionar-nos, dels models de feminitat i de masculinitat hegemònics o de la violència institucional cap a les dones. Podem confirmar que un dels objectius de l'espectacle és visibilitzar aquelles violències masclistes que no són tan evidents?

A . M.: Amb l'espectacle volíem abordar les diferents manifestacions de violència masclista. Sempre són més detectables i visibles les violències físiques, les psicològiques o els assassinats. En aquest punt, hem de posar de manifest que sovint es parla de morts de dones a mans dels seus agressors, o que les dones perden la vida. Les dones no moren, perden la vida o desapareixen, sinó que són assassinades. Així mateix, tot i que està havent-hi alguns canvis en l'ordenament jurídic en aquest país, si una dona és assassinada per un home que no és ni la seva parella, la seva exparella o el seu pare, no és comptabilitzada com a víctima de violència masclista i no desapareix de les estadístiques.

Sense perdre el focus sobre aquest tipus de violència, cal també parlar d'aquelles que no són tan perceptibles. El fet d'anar pel carrer, que et cridi algú "guapa" i que et generi incomoditat ho han viscut totes les dones. També els insults,

quan et gires, per demanar explicacions i et responen amb un "lletja" o un altre apel·latiu, en aquest cas, de rebuig. Les paraules que apareixen a l'espectacle com "puta" o "malfollada" són qualificatius que les dones rebem constantment. Però no només això. Els models de comportament que les dones aprenem des de la infantesa són models passius, dones-objecte, dones sense veu. I sobre la violència institucional, ja sabem com acaben les denúncies de violència sexual que arriben als jutjats... Les violències envers les dones tenen múltiples cares.

En aquest sentit, les dones ja estan força conscienciades, viuen diàriament les conseqüències del masclisme en els seus cossos, d'una o d'altra manera. Moltes vegades, quan les dones expliquen als homes del teu entorn que han patit determinades agressions o que dissenyen estratègies per, per exemple, no tenir por quan van soles pel carrer de nit, aquests se sorprenen. La majoria d'homes es pensen que són coses que passen a altres dones, no són conscients que a aquestes expressions, de menor o major gravetat, hi fem front de forma constant en la nostra vida quotidiana. Es fa necessari, doncs, que els homes facin aquest pas de conscienciació real i que, és clar, assumeixin les seves responsabilitats.

L'Agnés a escena és, precisament, la subversió dels models de feminitat a través de l'apropiació d'actituds i valors associats als models masculins: força, fermesa i fins i tot agressivitat... Es tracta de generar noves formes de representar a les dones dalt de l'escenari?

A. M.: La veritat és que no sóc del tot conscient d'això. Per a mi, és la forma natural d'interpretar dalt de l'escenari. No concebo una altra manera de fer teatre que exposant-me, fent que durant l'espectacle em recorrin tensions i nerviosismes pel meu cos. Cridar quan el que explico em pertorba, riure quan vull alliberar-me del malestar d'una situació injusta i fins i tot posar-me en risc, almenys en l'àmbit emocional i mental. És molt fàcil parlar des de dalt de l'escenari de pell cap enfora però, per poder parlar de segons quins temes més delicats crec que t'hi has de situar de pell cap endins. Si jo em poso en risc sobre l'escenari, és quan puc parlar del risc dels altres, de la vulnerabilitat que tots compartim.

No ens hem plantejat mai crear un espectacle en el qual es reprodueix un text après i després desconnectem com si no hagués passat res. Entenem la nostra feina dalt de l'escenari no com un treball mecànic en el qual després te'n tornes a casa impertorbable, sinó des d'una immersió permanent. Amb tot el respecte pels professionals que es dediquen a aquests treballs, la nostra feina no és la de prémer cargols d'una màquina en una fàbrica fins que sona el timbre o la de fer pa en un forn fins que s'acaben els ingredients. L'hora i quinze minuts que dura l'espectacle comporta moltes preparacions prèvies i posteriors que tenen un fort impacte en l'àmbit personal.

Tenim un compromís personal i professional amb allò que fem i no entenem, en cap cas, la nostra presència a l'escenari des d'una posició estàtica o complaent. Sé que bona part de les presències femenines al teatre no tenen aquest rol i aquestes actituds que jo adopto, però em costa identificar aquesta subversivitat del model perquè no és cap decisió premeditada. Només em surt ser dalt de l'escenari d'aquesta manera.

A l'espectacle hi ha crítica i denúncia, però també el reconeixement de dones que, tot i la seva invisibilització al llarg de la història, han desafiat els rols establerts. Hi ha una manca de referents?

Q. T.: Totalment. La història ha estat sempre escrita per la meitat de la població. *Rebota rebota y en tu cara explota* és també un homenatge a totes aquelles dones invisibilitzades pel sistema. De fet, en el procés de creació d'aquesta obra hem viscut un procés d'investigació de dones referents i aprenentatges envers la seva tasca. En un moment de l'espectacle citem aquestes dones, moltes de les quals abans d'abordar el procés creatiu de *Rebota rebota y en tu cara explota* no coneixíem amb profunditat. Aquí hem de fer autocrítica nosaltres mateixos i assenyalar que

Hi ha teatres, espectacles o institucions culturals que encara estan dominats per una mirada masculinitzada i aquesta situació ha de canviar

aquest desconeixement és un símptoma més de viure immersos en el context d'una societat masclista, una expressió més del que denunciem a l'espectacle. Que, com a creadors que volem donar valor a dones referents ens veiem amb dificultats i hàgim de recórrer a la cerca detinguda, confirma que hi ha una total manca de referents, que el sistema cultural i social invisibilitza i s'encarrega de mantenir aquest silenci.

En les vostres creacions utilitzeu l'humor com a eix vertebrador de què passa dalt de l'escenari. Però és un humor incòmode, que no crea malestars però els aflora...
Q. T.: Exacte, l'humor ha de ser una eina per, de nou, remoure els espectadors per dins. A nosaltres no ens deixa indiferents la problemàtica de la qual parlem i tampoc volem que els espectadors es quedin indiferents. L'humor ha de ser un recurs que et permeti, de forma més agradable, reflexionar sobre tot el que passa al món. Amb l'humor, la ironia i el sarcasme creiem que arribem més al públic que des de la tragèdia (encara que el que narrem sigui una tragèdia). Però, és clar, hi ha límits. Per a nosaltres, el límit el situem en no ofendre les persones que han patit directament, per exemple, les violències sobre les quals parlem a l'espectacle. Aquestes persones han de poder riure també i l'humor, doncs, ha de ser una eina que apoderi.

A . M.: L'escenari et dóna la llibertat per riure't de temes sobre els quals no t'atreveixes a fer broma en altres contextos. A aquest nou espectacle menciono noms i cognoms de gent, inclús em dirigeixo a les persones que són presents a la sala. La sala d'un teatre et permet arriscar-te a dir tot allò que en altres moments estaria fora de lloc o que tractaries amb una major solemnitat. D'alguna manera, serveix per riure't de les teves pròpies limitacions.

Així, doncs, aquest alliberament del riure dalt de l'escenari és el mateix que poden experimentar els espectadors de *Rebota rebota y en tu cara explota*?
A . M.: La veritat és que no m'ho havia plantejat d'aquesta manera. Ho explico sempre des de la meva perspectiva dalt de l'escenari, com a actriu i creadora. Però pot ser que sí que sigui el mateix que experimenten els espectadors. Moltes vegades em sorprenen certes rialles del públic. Penso, "Per què riuen? Aquí no tocava riure". Ara que ho dius, potser també el públic està immers en aquest estat de tensió i nerviosisme que envolta tot l'espectacle, i el fet de riure els allibera i els permet identificar-se amb experiències viscudes, de les violències diàries que estem explicant. No crec que aquest riure respongui a una banalització de la problemàtica, sinó que és com una eina d'apoderament per fer front i reparar els malestars propis.

La violència masclista es troba arreu, també en les arts escèniques. En el món del teatre recentment s'han denunciat abusos i pràctiques sexistes, especialment en el treball diari de les actrius. De fet, durant la setmana en què es representa el vostre espectacle alguns col·lectius i entitats han demanat el boicot de l'espectacle dirigit pel director de teatre Jan Fabre, investigat per la fiscalia belga per violència sexista i vexacions. No és un fenomen nou, però, per què ara es visibilitza més?
Q. T.: Crec que avui hi ha una conscienciació major sobre les violències masclistes. És innegable que el masclisme sempre ha estat present, també, en el nostre entorn professional. Això sovint et genera certes contradiccions com a creador. De fet, ens vam plantejar cancel·lar l'espectacle a Girona arran de les denúncies per assetjament de Jan Fabre. Vam estar meditant-ho molt. Al final, vam pensar que tenia sentit mantenir el nostre espectacle, ja que, precisament, té com a objectiu conscienciar sobre les violències masclistes. No sabem si va ser la decisió correcta —probablement cap decisió hagués estat correcta o incorrecte— però és la que vam assumir sense quedar exempts de malestar, i permetent-nos, alhora, la llibertat escènica de denunciar en plena funció el fet.

També ens va passar quelcom similar el 8 de març d'enguany. Un teatre ens havia proposat la representació de *Rebota rebota y en tu cara explota*, en el marc del Dia Internacional de la Dona, una jornada de mobilitzacions entorn de la vaga feminista. Llavors vam decidir no fer-la, argumentant que aquell dia ens adheríem a la vaga convocada. El director del teatre ens va contestar que ell també donava suport a la vaga feminista però, a la vegada, va programar l'espectacle d'una altra creadora per aquell dia. Això també ens va generar contradiccions: pots estar conscienciat i decidir prendre partit per no fer un espectacle en un dia com el de la vaga feminista, però si tu prens aquesta decisió, hi haurà algú altre que decideixi el fet oposat. Entenem, doncs, que en comptes de penjar-se certes medalles s'ha d'intentar ser conseqüent amb la pràctica. Hi ha teatres, espectacles o institucions culturals que encara estan completament dominats per una mirada masculinitzada i aquesta situació ha de canviar.

Com creieu que cal afrontar les denúncies dels abusos i els processos de reparació dels danys en aquests casos?

A . M.: Qualsevol resposta és legítima. En aquest cas concret, diverses entitats van organitzar un boicot a l'obra que, com a creadors, recolzem. Però és cert que el tractament d'aquest tipus d'abusos ha de ser més complet i complex. En primer lloc, les persones que han perpetrat les agressions han de reconèixer que ha comès abusos i vexacions. Per altra banda, cal fer un treball de

Si jo em poso en risc sobre l'escenari, és quan puc parlar del risc dels altres, de la vulnerabilitat que tots compartim

conscienciació amb el seu l'entorn, ja que, si s'han produït aquestes situacions, és perquè hi ha un entorn que les ha permès i que n'ha sigut còmplice. Aquesta tasca sovint és difícil, perquè es tracta de persones que són companys de feina i de professió i això et remou coses per dins. El boicot és una bona mesura, però ha d'anar acompanyada d'una tasca col·lectiva que abordi el problema des de l'arrel perquè aquestes violències deixin de produir-se i crec que això s'aconsegueix intervenint en l'entorn.